

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ribogospod. nauka Ukr., 2019; 2(48): xx-xx

DOI:

УДК 639.3 (477)

Received 11.02.2019

Received in revised form 16.03.2019

Accepted 25.04.2019

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У 2016-2018 РОКАХ

Ю. А. Глебова, [ya_glebova@ukr.net](mailto:glebova@ukr.net), Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

О. В. Шкарупа, knorpush@ukr.net, Державне агентство рибного господарства, м. Київ

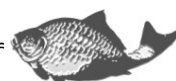
Мета. Відповідно до останніх статистичних досліджень, у світі в цілому та в Україні зокрема, спостерігається тенденція до збільшення споживання продукції рибного господарства. Метою роботи є проаналізувати динаміку розвитку рибного господарства України у 2016-2018 роках спираючись на узагальнені показники діяльності суб'єктів різних форм власності.

Методика. Основу дослідження становили наукові, статистичні та звітні дані стосовно показників розвитку рибного господарства України. А саме – виконання державної політики у сфері рибного господарства та промисловості, вилов риби й інших водних біоресурсів, відтворення гідробіонтів, виробництва товарно-харчової рибної продукції, стану економіки рибної галузі України, а також міжнародного співробітництва з питань аквакультури. Крім того, були використані законодавство України, постанови Кабінету Міністрів, постанови Міністерства аграрної політики та продовольства України. Автори застосовували методи ретроспективного аналізу та моніторингу інформаційних даних результатів діяльності в цій галузі народного господарства. Порівняльний та статистичний аналіз вилову водних живих біоресурсів у 2016-2018 роках був проведений згідно загальноприйнятих методик.

Результати. У роботі наведено узагальнені дані стосовно розвитку рибної галузі України, розглянуто актуальні проблеми та перспективи її розвитку. Наприклад, завдяки поступовому втіленню в життя реформ у рибній галузі в 2017 році загальний улов риби та інших водних біоресурсів становив 94,2 тис. тонн, що на 6,6% більше, ніж у 2016 році. В тому ж 2017 році на державних риборозплідних господарствах було отримано 12,2 млн особин цінних видів риб, що становить 114,6% від державної норми з їх відтворення на рік. У 2018 році загальний вилов водних біоресурсів у Чорному морі, в порівнянні з 2017 роком, було збільшено на 3,3 тис. тонн і склав 8,6 тис. тонн. Обсяг вилову в причорноморських лиманах склав 481 тону, що перевищує минулорічний показник на 338,8 тонн. Отже, загалом спостерігається позитивна динаміка розвитку рибного господарства України.

Наукова новизна. Представлено аналітичний моніторинг результатів зміни підходів до організації діяльності різних суб'єктів рибного господарства у 2016–2018 роках, досягнутих, насамперед, внаслідок поступового запровадження реформ. Враховано істотні технологічні, економічні, організаційні й нормативно-правові особливості господарств різних форм власності та типів ведення рибництва. Узагальнено інформацію про динаміку розвитку рибної галузі України та послідовно викладено основні дані щодо відомостей стосовно сучасного стану рибогосподарського комплексу України, з урахуванням міжнародних відносин.

© Ю. А. Глебова, О. В. Шкарупа, 2019

Практичне значення. Матеріали статті стануть принагоді в роботі науковців з біологічних та сільськогосподарських наук, а також працівників рибної галузі. Зокрема при плануванні та впровадженні в життя нових схем ведення рибного господарства України, як на місцях, так і в глобальному масштабі.

Ключові слова: рибне господарство, водні біоресурси, відтворення гідробіонтів, вилов риби, економіка рибної галузі України.

DYNAMICS OF THE DEVELOPMENT OF FISHERIES INDUSTRY IN UKRAINE IN 2016-2018

Yu. Glebova, ya_glebova@ukr.net, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

O. Shkarupa, knopush@ukr.net, State Agency for Fisheries, Kyiv

Purpose. According to the latest statistical studies, in the world as a whole and in Ukraine in particular, there is a tendency to an increase in the consumption of fish products. The purpose of the work is to analyze the dynamics of the development of the fisheries industry of Ukraine in 2016-2018, based on the generalized performance indicators of entities of various forms of ownership.

Methodology. The basis of the study were scientific, statistical and report data on the development indicators of fisheries industry of Ukraine. Namely, the implementation of the state policy in the field of fisheries industry, commercial harvest of fish and other aquatic bioresources, propagation of hydrobionts, production of marketable-food fish products, current state of the economics of the Ukraine's fisheries industry and international cooperation in aquaculture. In addition, the laws of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, resolutions of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine were used. The authors used the methods of retrospective analysis and monitoring of information data on the results of activities in this sector of the national economy. A comparative and statistical analysis of catches of aquatic living bioresources in 2016-2018 was carried out according to generally accepted methods.

Findings. The article presents generalized data on the development of the fisheries industry in Ukraine, and addresses current problems and prospects for its development. For example, owing to the gradual implementation of reforms in the fisheries industry in 2017, the total catch of fish and other aquatic living bioresources was 94.2 thousand tons, which is 6.6% more than in 2016. In the same 2017, on the state fish farms, 12.2 million individuals of valuable fish species were received, which is 114.6% of the state norm of their annual reproduction. In 2018, the total catch of aquatic living bioresources in the Black Sea, compared to 2017, increased by 3.3 thousand tons and amounted to 8.6 thousand tons. The catch amount in 2018 in the Black Sea estuaries was 481 tons, which exceeds that in 2017 by 338.8 tons. Thus, there is a positive dynamics in the development of the fish industry of Ukraine.

Originality. The article contains an analytical monitoring of the results of changes in the approaches to the organization of activities of various fisheries entities in 2016-2018, achieved primarily due to the gradual implementation of reforms. Considerable technological, economic, organizational and regulatory features for fish farms with various forms of ownership and types of fish farming were taken into account. Summarized information about the dynamics of the development of the fish industry of Ukraine and consistently set out the basic data on the current state of the Ukraine fisheries complex, with taking into account international relations.

Practical value. Materials of the article can be used in the work of scientists of biological and agricultural specialties, as well as fish industry workers. In particular, when planning and introducing into life the new fisheries management schemes of Ukraine, both locally and globally.

Keywords: fish farming, aquatic living bioresources, propagation of hydrobionts, fish capture, economics of the fisheries industry in Ukraine.

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ В 2016-2018 ГОДАХ

Ю. А. Глебова, [ya_glebova@ukr.net](mailto:glebova@ukr.net), Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

О. В. Шкарупа, knorush@ukr.net, Государственное агентство рыбного хозяйства Украины, г. Киев

Цель. Согласно последним статистическим исследованиям, в мире в целом и в Украине в частности, наблюдается тенденция к увеличению потребления продукции рыбного хозяйства. Цель работы – проанализировать динамику развития рыбного хозяйства Украины в 2016-2018 годах, опираясь на обобщенные показатели деятельности субъектов различных форм собственности.

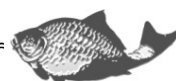
Методика. Основу исследования составили научные, статистические и отчетные данные относительно показателей развития рыбного хозяйства Украины. А именно - выполнение государственной политики в сфере рыбного хозяйства и промышленности, вылов рыбы и других водных биоресурсов, воспроизведение гидробионтов, производства товарно-пищевой рыбной продукции, состояние экономики рыбной отрасли Украины, а также международного сотрудничества по вопросам аквакультуры. Кроме того, были использованы законодательство Украины, постановления Кабинета Министров Украины, постановления Министерства аграрной политики и продовольствия Украины. Авторы применяли методы ретроспективного анализа и мониторинга информационных данных результатов деятельности в этой отрасли народного хозяйства. Сравнительный и статистический анализ вылова водных живых биоресурсов в 2016-2018 годах был проведен по общепринятым методикам.

Результаты. В работе приведены обобщенные данные по развитию рыбной отрасли Украины, рассмотрены актуальные проблемы и перспективы её развития. Например, благодаря постепенному претворению в жизнь реформ в рыбной отрасли в 2017 году общий улов рыбы и других водных живых биоресурсов составил 94,2 тыс. тонн, что на 6,6% больше, чем в 2016 году. В том же 2017 году на государственных рыбопроизводных хозяйствах было получено 12,2 млн особей ценных видов рыб, что составляет 114,6% от государственной нормы по их ежегодному воспроизведению. В 2018 году общий вылов водных живых биоресурсов в Черном море, по сравнению с 2017 годом, был увеличен на 3,3 тыс. тонн и составил 8,6 тыс. тонн. Объем вылова за 2018 год, в причерноморских лиманах составил 481 тонну, что превышает показатель 2017 года на 338,8 тонн. Таким образом, наблюдается положительная динамика развития рыбного хозяйства Украины.

Научная новизна. Представлен аналитический мониторинг результатов изменения подходов к организации деятельности различных субъектов рыбного хозяйства в 2016-2018 годах, достигнутых, прежде всего, вследствие постепенного внедрения реформ. Учтены существенные технологические, экономические, организационные и нормативно-правовые особенности хозяйств различных форм собственности и типов ведения рыбоводства. Обобщена информация о динамике развития рыбной отрасли Украины и последовательно изложены основные данные относительно современного состояния рыбохозяйственного комплекса Украины, с учетом международных отношений.

Практическое значение. Материалы статьи могут быть использованы в работе ученых биологических и сельскохозяйственных специальностей, а также работников рыбной отрасли. В частности, при планировании и внедрении в жизнь новых схем ведения рыбного хозяйства Украины, как на местах, так и в глобальном масштабе.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, водные биоресурсы, воспроизведение гидробионтов, вылов рыбы, экономика рыбной отрасли Украины.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Рибне господарство України це галузь народного господарства, до якого належить діяльність з добування, переробки, відтворення та збільшення запасів риби та інших водних біоресурсів у природних і штучних водоймах. Його робота спрямована на отримання цінних харчових, кормових, лікарських та технічних продуктів. Воно розподіляється на рибальство, що має на меті лов риби та інших гідробіонтів, і рибництво, яке спрямоване на збереження та поліпшення рибопромислових запасів, а також відтворення господарсько-цінних видів риб. Рибальство в Україні буває любительське, спортивне та промислове – морське, прибережне і на внутрішніх водоймах (річках, озерах, ставах, водоймищах) [1, 2].

Серед річок України основне рибогосподарське значення мають Дніпро (а з його приток – Прип'ять та Десна), Дунай, Дністер, Південний Буг і Сіверський Донець. Так, в Дніпрі є понад 66 видів риб, основними промисловими видами в останні 3 роки є 5 (сріблястий карась (*Carassius gibelio*), лящ (*Abramis brama*), плітка (*Rutilus rutilus*), плоскирка (*Blicca bjoerkna*) та рослиноідні види риб. В нижній частині Дунаю, яка розташована на території України зареєстровано 71 вид, риб, з яких основне промислове значення мають 3 (оселедець *Alosa immaculata*, короп *Cyprinus carpio* і карась сріблястий). В Південному Бугу близько 70 видів риб, з яких найбільш численними є 6 – короп, лящ, плітка, червонопірка *Scardinius erythrophthalmus*, окунь *Perca fluviatilis*, карась сріблястий. Іхтіофауна Дністра становить 57 видів риб (у верхів'ї переважають марена *Barbus barbus*, підуст *Chondrostoma nasus*, головень *Squalius cephalus* та інші види, що живуть у проточній воді; у нижній — плітка, червонопірка, окунь, бичкові *Gobiidae*, чехоня *Pelecus cultratus*, лящ та ін.) [12, 13].

Озерне рибне господарство України зосереджене переважно у Поліссі й у заплаві нижньої течії Дунаю. Зокрема, у Поліссі є понад 268 озер загальною площею 16 000 га, в яких мешкає понад 32 види риб. Найбільш чисельними з них є 9 – лящ, плітка, червонопірка, щука *Esox lucius*, окунь, лин *Tinca tinca*, карась сріблястий, йорж *Gymnocephalus cernua*. Промислова рибопродуктивність окремих озер на Поліссі коливається від 7,5 до 40 кг/га. У заплаві ділянки нижньої течії Дунаю площа озер становить близько 45 000 га з рибопродуктивністю від 21 до 73 кг/га. Найчисельнішими є також 9 – короп, лящ, судак *Sander lucioperca*, щука, окунь, червонопірка, бички, тюлька *Clupeonella cultriventris*, верховодка *Alburnus alburnus* [3–5].

Найпоширенішою формою рибного господарства України є ставове – ставовий фонд налічує понад 22 000 одиниць, загальною площею близько 170 000 га. Садкове рибне господарство використовують на великих річках та водосховищах, а також прибережних ділянках морів. Активно набуває широкого розповсюдження по всій Україні інтенсивне рибництво з використанням установок замкненого водопостачання (УЗВ). Специфічною є рибогосподарська діяльність у водосховищах Дніпровського каскаду гідроелектростанцій, які перекрили шляхи міграцій прохідним рибам, та змусили відійти на північ реофільні види риб. В наш час основними об'єктами промислу в дніпровських водосховищах є 4 види риб (сріблястий карась, лящ, короп і плітка,), а найбільшу рибопродуктивність мають Кам'янське та Кременчуцьке водосховища [5, 6].

Загалом, іхтіофауна України налічує 266 видів риб, 221 аборигенний, та 25 інтродукованих. З них 111 прісноводних видів риб, 101 морський вид, 36 солонуватоводних, 15 прохідних. Серед прохідних видів риб 14 анадромних і тільки один (вугор європейський *Anguilla anguilla*) – катадромний [4, 7].

Деякі види є інвазійними (медака китайська *Orizias sinensis*, ротань-головешка *Percocottus glenii*, бички великоголобий *Millerigobius macrocephalus*, лисун *Pomatoschistus bathi*), вони становлять значну загрозу для флори й фауни певних екосистем, конкуруючи з автохтонними видами за екологічні ніші, а також спричиняючи загибель місцевих видів.

Належність ще двох видів, сарпи *Sarpa salpa* та доради *Sparus aurata*, до вселенців дискусійна, оскільки вони належать до аборигенної фауни південної частини Чорного моря, але раніше не відзначались біля українських берегів. Ще вісім видів є випадковими у наших водах, відзначені поодинокі випадки їх спостереження, тому їх належність до аборигенної фауни (можливо рідкісні види), або до вселенців (не прижилися) — теж дискусійна.

Таким чином, рибне господарство України має значні потенційні потужності як за рахунок великого різноманіття водних біоресурсів, так і завдяки наявності значних водних площ у різних біотопах. Не зважаючи на це, воно кілька десятиліть поспіль знаходилося в депресивному стані та потребувало всебічних реформ [5, 8].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ. МЕТА РОБОТИ

З використанням Програми діяльності Уряду в проведенні реформ, Державним агентством рибного господарства України було розроблено Концепцію реформування рибного господарства, що почала діяти у 2016 році [9]. Вона спрямована на залучення інвестицій в аквакультуру, створення органів рибоохорони із якісною зміною принципів їхньої роботи, формування культури соціально відповідального рибалки, досягнення прозорості та відкритості в роботі Державного агентства рибного господарства, а також на підвищення ефективності функціонування державних установ [10, 11].

Актуальним є питання її ефективності, відповідності викликам економіко-політичних обставин 2017 та 2018 років. Відтак, метою роботи є проаналізувати динаміку розвитку рибного господарства України у період з 2016 по 2018 роки.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Аналізу підлягав стан рибництва та рибальства на внутрішніх та зовнішніх водоймах України, за 3 роки – з 2016 по 2018 включно. Основу дослідження становили наукові, статистичні та звітні данні стосовно основних 6 показників розвитку рибного господарства України [12–14]. А саме – виконання державної політики у сфері рибного господарства та промисловості, вилов риби й інших водних біоресурсів, відтворення гідробіонтів, виробництва товарно-харчової рибної продукції, стану економіки рибної галузі України, а також міжнародного співробітництва з питань аквакультури [15, 16]. Крім того, були використані законодавство України, постанови Кабінету Міністрів, постанови Міністерства аграрної політики та продовольства України [17–23]. Автори застосовували

методи ретроспективного аналізу та моніторингу інформаційних даних результатів діяльності в цій галузі народного господарства. Порівняльний та статистичний аналіз вилову водних біоресурсів у 2016-2018 роках був проведений згідно загальноприйнятих методик [6].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Згідно з новими науковими дослідженнями, значення рибних продуктів зростає. Вони мають високу цінність не тільки за поживною доцільністю, а й за дієтично-лікувальною здатністю. Тому попит на них на світовому ринку збільшується [5, 15, 16]. У зв'язку з цим в Україні зосереджується увага на посиленні розвитку рибної галузі. Спрямовуючими віхами для вирішення проблеми достатнього забезпечення населення країни рибою, їстівними водними біоресурсами, харчовою продукцією та їх переробки є законодавчі акти України, акти Кабінету міністрів України, нормативно правові акти Міністерства аграрної політики та продовольства України [1, 2, 17-23]. Стан рибної галузі в Україні, основні проблеми, напрями реформ, у тому числі реформи рибоохорони та дерегуляції рибного промислу, програма спрощення діяльності в аквакультури та інші напрями розвитку рибного господарства представлені в Концепції реформування рибної галузі України, яка розміщена на сайті Державного агентства рибного господарства України [8-10].

До сфери управління Держрибагентства України належать 42 державні підприємства, установи й організації, із них: 15 – підприємства аквакультури та промислового рибальства, 7 – рибні та адміністративні порти, 6 – науково-дослідних та проектних інститутів та 8 – бюджетних установ.

Крім того, потенціал рибогосподарського фонду прісноводних внутрішніх водойм, що складає понад 1 млн га.

При цьому, загальний нагульний ставовий фонд України становить понад 120 тис. га., водосховища дніпровського каскаду – 797 тис. га, лиманні господарства – 5,9 тис. га, водойми-охолоджувачі енергетичних споруд – 13,5 тис. га та інші водойми України – 86,6 тис. га.

У 2018 році очікуваний загальний вилов водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України був на рівні 2015 року і становив 88,6 тис. тонн, що на 4,4 % менше показника 2017 року у зв'язку із зменшенням вилову риби в Азовському морі. У 2017 році загальний вилов риби та інших водних біоресурсів був 94, 2 тис. тонн, що на 6,6 % більше, ніж у 2016 р. (рис.1).

Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України та на підставі науково-біологічних обґрунтувань щорічно надаються квоти на спеціальне використання водних біоресурсів. У 2017 році ці квоти отримало більше 400 суб'єктів господарської діяльності, якими було добуто 62,3 тис. тонн риби та інших водних біоресурсів, що на 8,2 % більше, ніж у 2016 році. В 2018 році цей показник становив 430 суб'єктів господарської діяльності, якими було добуто 50,3 тис. тонн водних біоресурсів [13, 14]. Подібне зниження обсягів вилову в першу чергу обумовлене складною політичною ситуацією в акваторії Азовського моря. Також, слід зауважити, що основну частину промислового вилову водних біоресурсів в Україні становить добування водних біоресурсів в Азово-Чорноморському басейні, яке значній мірі залежить від вилову 4 найбільш численних риб (шпрот

Sprattus sprattus, хамса *Engraulis encrasicolus*, тюлька, бичкові), вилов яких з року в рік не буває стабільним і залежить від погодних умов [7].

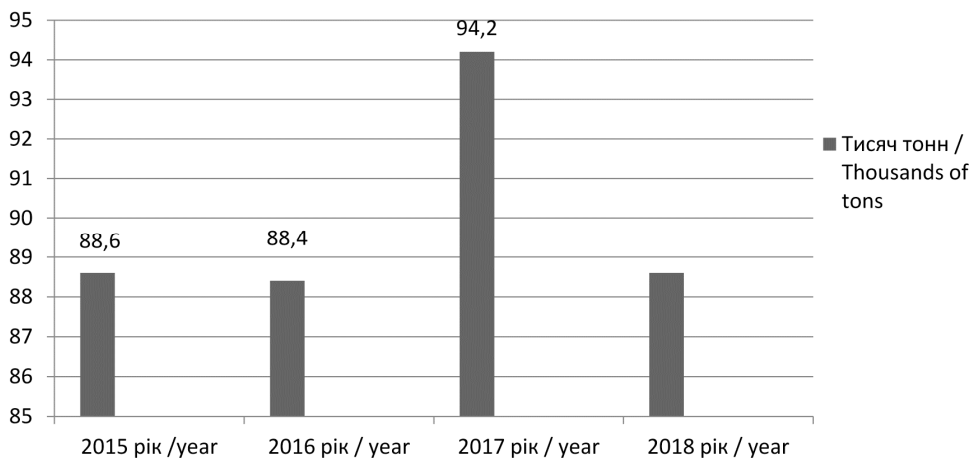

Рис. 1. Загальний вилов риби та інших водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України

Fig. 1. Total capture of fish and other water living bioresources by enterprises of the Ukraine fish industry

Основну частку всього вилову 98% в Азово-Чорноморському басейні становлять види риб – бичкові, тюлька, шпрот, хамса, а також червоногі молюски-вселенці рапани *Rapana* [7]. Впродовж 2017 року в Азово-Чорноморському басейні було зареєстровано збільшення чисельності бичкових, шпротів, сардин, скатів, оселедцевих, а також креветок та рапан. В тому ж 2017 році зменшилась чисельність таких водних біоресурсів як тюльки, хамси, атерини *Atherina*, кефалевих *Mugil*, а також мідій *Mytilus edulis* [14].

Загальний вилов водних біоресурсів в Азовському морі становив 21,3 тис. тонн у 2018 році, що є меншим за обсяг вилову у 2017 році (37,5 тис. тонн). Крім того, у 2018 році зменшився вилов 3 основних промислових видів риб Азовського моря, таких як: бички (12,3 тис. тонн проти 23,6 тис. тонн у 2017 році), тюльки (7,9 тис. тонн проти 11,5 тис. тонн у 2017 році), хамси (0,7 тис. тонн проти 2,0 тис. тонн у 2017 році). Слід підкреслити, що у 2018 були зменшені дозвольні ліміти та посилена несприятлива вітрова активність під час лову. Порівняно з 2016 роком, загальний вилов водних біоресурсів в Азовському морі у 2017 році був більшим на 13,7% за такий у 2016 році [11,17, 18].

У 2018 році загальний вилов водних біоресурсів у Чорному морі, в порівнянні з 2017 роком, збільшився на 3,3 тис. тонн і становив 8,6 тис. тонн. Основу промислу в Чорному морі складають групи водних біоресурсів: молюски рапана *Rapana* – 5,5 тис. тонн та мідія – 0,3 тис. тонн, шпрот – 1,6 тис. тонн і креветки – 0,5 тис. тонн. В 2017 році у Чорному морі було виловлено 5,2 тис. тонн риби, що є більшим на 6,1 % за такі дані у 2016 році [11, 13, 14].

Обсяг вилову в причорноморських лиманах за 2018 рік склав 481 тис. тонн, що перевищує показник 2017 року на 338,8 тис. тонн. Збільшення відбулось завдяки підвищенню чисельності атерин (432,3 тис. тонн) та бичків (25 тис. тонн).

У р. Дунай станом на 2018 рік загальний вилов водних біоресурсів склав 254,4 тонни. Найчисельнішими промисловими видами риб нижньої течії Дунаю у 2018 році були оселедець чорноморський *Alosa immaculata* (126,6 тонн), короп (44,6 тонн), карась сріблястий (26,8 тонн) [13].

У водосховищах Дніпра в 2018 році загальний вилов становив 13,17 тис. тонн, що майже на рівні 2017 року. Основу промислу у дніпровських водосховищах становили 4 види риб: карась сріблястий – 3,9 тис. тонн, лящ – 2,54 тис. тонн, плітка – 2,3 тис. тонн, плоскирка – 1,12 тис. тонн. Крім того, широко поширені інтродуковані рослиноідні види риб далекосхідного комплексу (строкатий *Hypophthalmichthys nobilis* та білий товстолобик *Hypophthalmichthys molitrix*, білий амур *Ctenopharyngodon idella* – 0,746 тис. тонн.

Загалом, у внутрішніх водоймах було виловлено в 2017 році 19,5 тис. тонн, що є більшим на 13,1 % за обсяг вилову у 2016 році. Це обумовлено збільшенням чисельності сріблястого карася, тюльки, синця *Ballerus ballerus*, коропа та рослиноїдних видів риб. В той же час, спостерігається зменшення вилову ляща, плітки, плоскирки та судака.

На озерах і водосховищах України працюють спеціальні товарні рибні господарства (СТРГ), що поєднують у собі елементи аквакультури та промислового вилову [19, 22]. У 2017 році діяло 612 таких господарств на загальній площі 142 тис. га, з яких вилов проводили 296. Всього у 2017 році в режимі СТРГ було добуто 7,8 тис. тонн риби, що на 7,4 % більше порівняно з 2016 роком. У 2018 році діяло 533 СТРГ, загальною площею 144,8 тис. га. З них вилов проводили 295 та добули 7,2 тис. тонн риби [13, 14].

Україна є членом міжнародної організації CCAMLR (Комісія із збереження морських живих ресурсів Антарктики), у зоні дії якої проводиться вилов риби та інших водних біоресурсів суднами під державним прапором. Основним об'єктом промислу в цій акваторії є антарктичний криль *Euphausia superba*, якого в 2017 році було добуто 7,9 тис. тонн, що перевищує показник 2016 року на 8,1 %. А в 2018 році було виловлено 15 тис. тонн антарктичного криля, що майже вдвічі перевищує аналогічний показник 2017 року.

Аквакультурою займаються понад 4 тисячі (показник майже не змінний за 2017 та 2018 роки) суб'єктів господарювання, які займаються рибогосподарською діяльністю в умовах аквакультури та надають звітність за формою № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури» [14]. За 2018 рік вирощування товарної риби в умовах аквакультури становило 20,2 тис. тонн, з яких виловлено 15,9 тис. тонн продукції аквакультури [13]. Короп і далекосхідні рослиноїдні риби склали більше 87 % від загальної продукції аквакультури. Виробництво додаткових об'єктів аквакультури у традиційних ставах в умовах полікультури (європейський сом *Silurus glanis*, щука, судак звичайний, веслоніс *Polyodon spathula*, райдужна форель *Oncorhynchus mykiss*, осетрові *Acipenseridae*) сумарно не перевищувало 13 від загальної продукції аквакультури.

Видобуток риби та водних біоресурсів прямо залежить від здатності водойм до відновлення рибопродуктивності. Антропогенний тиск на водойми обов'язково має компенсуватись заходами з штучного відтворення та вселення гідробіонтів. Штучне відтворення промислово-цінних видів риб з послідувачим вселенням їх молоді у водойми, забезпечує підтримку водних екосистем, формує

промислові запаси та іхтіофауну окремих водойм. Шляхом вселення досягається отримання значної частки загальної промислової рибопродукції, а також здійснюється поповнення природних популяцій аборигенних видів риби, у тому числі, занесених до Червоної книги України. На сьогодні в Україні відтворення цінних видів риби здійснюється чотирма державними рибовідтворювальними комплексами. Географія вселення отриманої на державних відтворювальних комплексах молоді риби передбачає залучення: пониззя р. Дніпро, Дніпровсько-Бузький лиман, водосховища (Каховське, Кременчуцьке, Канівське, Київське, Дністровське), а також річки (Десна, Сугоклея, Сейм, Шостка, Південний Буг, Чайка, Конка, Серет, Черемош, Прут). Контроль за проведенням робіт із вселення молоді господарсько-цінних видів риби здійснюють комісії, до складу яких входять представники Управління Державного агентства рибного господарства, Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, органів місцевого самоврядування, користувачів водних біоресурсів та представників громадських організацій. У 2018 році вищезазначені комісії зареєстрували вселення у природні водойми 14,1 млн особин молоді цінних видів риби, що становить 107,9 % від виконання річного державного плану зарибнення та на 15,7 % перевищує показник 2017 року (12,2 млн. екземплярів). Найбільше у 2018 році було отримано шляхом штучного відтворення та вселено у природні водойми аборигенних видів риби (короп, щука, сом, судак) – 8,2 млн екз. та рослиноїдних риби далекосхідного комплексу (білий амур, білий товстолобик, строкатий товстолобик) – 5,9 млн особин. Також, в 2018 році отримано шляхом штучного відтворення та вселено у природні водойми 1,6 млн. особин осетрових видів риби, таких як російський осетер та стерлядь, що відповідає такому показнику у 2017 році. Для представників родини лососевих цей показник становить у 2018 році – 0,17 млн. особин [13, 14].

Зарибнення в режимі спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ) у 2017 році здійснили 214 суб'єктів господарювання, якими було вселено 29,9 млн. особин молоді риби. В 2018 році цей комплекс дій здійснили 254 суб'єкти господарювання, якими було вселено 25,4 млн особин молоді риби.

У 2017 році 2,5 млн. особин молоді риби було вселено у водойми України представниками територіальних органів рибохорони користувачами, громадськими організаціями, за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків. На 2018 рік цей показник зріс до 6,7 млн. особин.

Загалом за 2017 рік у рибогосподарські водні об'єкти України було вселено 44,6 млн. екземплярів молоді риби, що на 3,8 % більше, ніж у 2016 році. А у 2018 році цей показник зріс до 46,2 млн особин молоді риби, що на 7,1 % перевищує дані за 2017 рік.

Селекційно-племінна робота в рибництві України знаходиться на стабільному рівні, так, у 2017 році за даними Державного племінного реєстру на території України атестовано було атестовано 36 господарств (племінні заводи, племінні репродуктори, селекційний центр, лабораторія генетичного контролю), а у 2018 цей показник збільшився до 28 [13, 14].

Із видобутих водних біоресурсів загальний обсяг виробництва товарно-харчової рибної продукції в Україні у 2017 році склав 63,3 тис. тонн, що більше на 1,1 % порівняно з 2016 роком. В той же час у 2018 році цей показник був вищим на 5,2 % за 2017 рік і становив 66,4 тис. тонн. У 2018 році, порівняно з 2017

збільшилось виробництво рибних консервів – з 34,1 тис. тонн до 35,2 тис. тонн, що в цілому становить понад 50% від загального обсягу виробництва. А от випуск мороженої риби у 2018 році зменшився до 9,2 тис. тонн (14% з 10,9 тис. тонн у 2017 році (17% від загального обсягу). За період 2018 року на 55 % збільшено виробництво готових та консервованих оселедців (без урахування солоних оселедців) і на 30% – виробництво готового філе лосося та іншої риби (в'яленого, соленого чи в розсолі), порівняно з 2017 роком. Одночасно спостерігається зменшення на 12 % виробництва свіжо-охолодженого філе риб у порівнянні з 2017 роком. У 2017 році, порівняно з 2016 було збільшено виробництво солоної риби на 18 %, ікри риби та її замінників на 17 %, та на 8 % виробництво рибних консервів [13, 14]. Слід зазначити, що виробництво товарно-харчової рибної продукції здійснюється здебільшого з імпортованої мороженої риби (або її філе), такої як оселедець, скумбрія, сардина, кілька або шпрот. Що стосується виробництва товарно-харчової рибної продукції, виготовленої з української риби, то це риба сушена, в'ялена чи копчена (морська: бичок, тюлька, хамса, шпрот, а також прісноводна: лящ, плітка, плоскирка тощо). Слід зазначити, що вітчизняна риба на споживчому ринку України здебільшого користується попитом в свіжому або свіжомороженому вигляді (не проходить процес переробки) [24].

Попит населення на продукцію аквакультури обумовлює постійне зростання обсягів її імпорту. Так, у 2018 році імпорт риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів становив 379,5 тис. тонн, що на 15,8 % більше, ніж у 2017 році. А в 2017 році він склав 327,8 тис. тонн, що на 9,6 % більше порівняно з 2016 роком. Сума імпортованої продукції у 2018 році збільшилась на понад ніж 108 млн дол. США та становить 635,8 млн дол. США, що більше на 20,5 %, ніж у 2017 році. У 2017 році сума імпортованої рибпродукції збільшилась майже на 62 млн. дол. США та становила 527,7 млн. дол., що більше ніж у 2016 році на 13,2% (рис. 2).

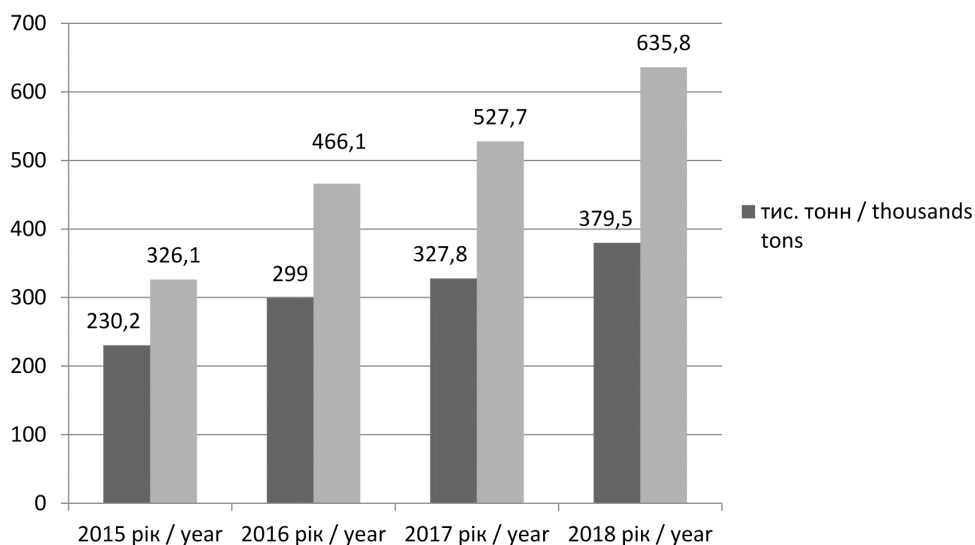

Рис. 2. Обсяги імпорту продукції аквакультури в Україну

Fig. 2. The volume of aquaculture imports in Ukraine

Найбільшу кількість риби та рибпродукції в Україну імпортується з Королівства Норвегії, Ісландії та Естонської Республіки. Так, у 2017 році

Королівство Норвегія забезпечувала 20,6 % (67, 6 тис. тонн на суму 145,0 млн. дол. США), Ісландія – 17, 4% (56,4 тис. тонн на суму 72,5 млн. дол. США) та Естонська Республіка – 10, 2 % (33,3 тис. тонн на суму 13,3 млн. дол. США) від всього обсягу імпорту продукції аквакультури. На другому місці за обсягами постачання продукції аквакультури в Україну є такі країни як США, Латвійська Республіка, Королівство Іспанія, Канада та КНР. Більше 90 % обсягу імпорту продукції аквакультури припадає на види риб, до яких Україна не має доступу (які видобуваються виключно у водах морських економічних зон інших держав). В основному – це морожена риба або її філе: оселедець, мерлуза (хек), скумбрія, сардина та кілька або шпрот. Здебільшого проходить процес їх переробки на рибних підприємствах України.

У зв'язку із збільшенням постачання імпортованої рибопродукції та вилову водних біоресурсів в 2018 році зріс фонд споживання риби та рибопродукції до 511 тис. тонн, що становить близько 12,1 кг на душу населення. У 2017 році в Україні спостерігалось підвищення споживання рибопродукції до 470 тис. тонн, що становило близько 10,7 кг на людину. В 2016 році цей показник був 425 тис. тонн та 9,6 кг на одну особу. Середні споживчі ціни на рибу та рибопродукти, за даними Державної служби статистики України, у 2018 році збільшились на 9,3 %, порівняно з 2017 роком. В основному підвищились ціни на копчену скумбрію (+17,7%), живу або охолоджену рибу (+11,3%) та морожену рибу (+10,3). У 2017 році цей показник збільшився на 3,6 %, порівняно з 2016 роком. В основному піднялись ціни на морепродукти (16,1 %) та на консерви рибні в олії (8%). Зменшилась ціна на оселедців (5 %) та рибу живу або охолоджену (3 %) [13, 14].

Експорт риби, рибопродукції та інших водних біоресурсів у 2018 році збільшився на 2,8 млн дол. США, що на 8,1 % перевищує показник 2017 року. Всього впродовж 2018 року було експортовано 10,6 тис. тонн риби та продукції з водних біоресурсів на загальну суму 37,1 млн дол. США. Загалом, у 2017 році експорт збільшився, порівняно з 2016 роком майже на 26,5 %, а загальна сума експортованої рибопродукції зросла на 12,2 млн. дол. США, становлячи 34,3 млн. дол. США, тоді як у 2016 році цей показник складав 8,4 тис. тонн на загальну суму 22,1 млн. дол. США (рис. 3).

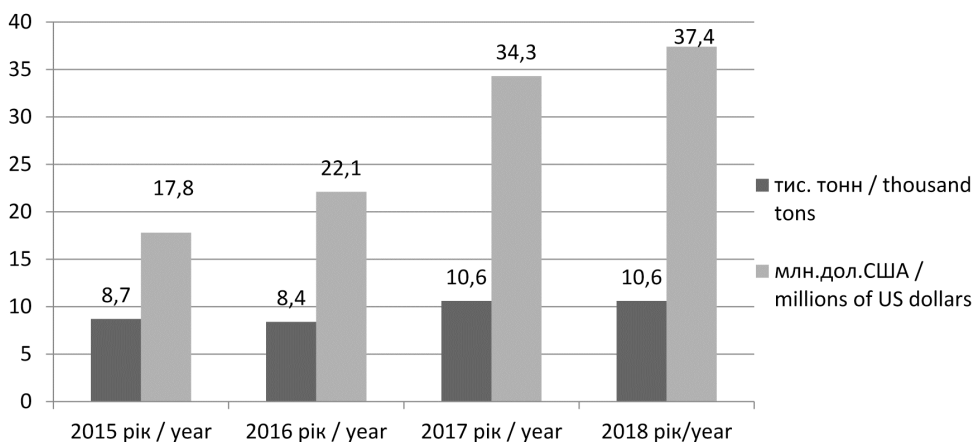
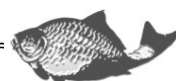

Рис. 3. Обсяг експорту продукції аквакультури з України

Fig. 3. Exports of aquaculture products from Ukraine

Якщо у 2017 році основу експорту становила готова та консервована риба (сардини, сардинела, кілька або шпроти), а також морожене рибне філе, то у 2018 році асортимент розширився за рахунок та м'яса риб (лосось, тріска, судак), а також готових продуктів із сурімі (крабові палички, тощо). Географія експортних зв'язків теж дещо зазнала змін. У 2017 році основними країнами-експортерами були Республіка Молдова, Королівство Данія, Німеччина, Грузія та Республіка Білорусь. В 2018 році цей перелік поповнили Азербайджанська Республіка, Французька Республіка, Угорщина й Турецька Республіка [13, 14].

Ситуація на ринку продукції аквакультури в Україні залежить від багатьох чинників, зокрема таких як: стабільність курсу національної валюти, політика держави по відношенню до імпортерів та експортерів, показники інфляції, купівельна спроможність населення і т.д. [4].

Для реалізації державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання й відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства з Державного бюджету виділяються кошти під виконання відповідних бюджетних програм. Законом України «Про державний бюджет України на 2017 рік» на фінансування програм Державного агентства рибного господарства України за рахунок загального фонду було передбачено 378 036, 5 тис. грн. В 2018 році ця сума становила 403 919,7 тис. грн. [13, 14].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Розвиток рибного господарства сприяє зайнятості сільського населення та населення прибережних територій. Продукція аквакультури є порівняно, з вирощуванням сільськогосподарської худоби та птиці, дешевим джерелом тваринного білка.

У 2016 році були запроваджені реформи, спрямовані на розвиток рибного господарства в Україні. Нормативно-правовою підставою для цих заходів були 5 постанов Кабінету Міністрів України та 7 наказів Міністерства аграрної політики та продовольства. В межах реформ було здійснено зміни до здійснення спеціального використання водних біоресурсів, до органів, видів та умов ліцензування господарської діяльності, до встановлення квот, лімітів та прогнозів використання водних біоресурсів, до чинності державної служби Державного агентства рибного господарства.

На основі аналізу інформації з відкритих офіційних джерел за період з 2016 по 2018 роки включно, можна стверджувати, що спостерігається позитивна динаміка розвитку рибного господарства в Україні. Так, зріс загальний обсяг виробництва товарно-харчової рибної продукції в Україні, серед якої найбільше рибних консервів (понад 50%) та мороженої риби (понад 14%). Підвищено на показники вилову водних біоресурсів з акваторії Чорного моря та причорноморських лиманів. У 2017 та 2018 роках державними риборозплідними заводами було перевиконано плани з вселення молоді цінних видів риб. У 2018 році було розширено географію зариблення водних біоресурсів державними відтворювальними комплексами. Станом на 2018 рік в Україні атестовано 38 господарств, яким присвоєно відповідні статуси суб'єктів племінної справи у рибництві. Всього присвоєно 127 статусів, з них: племінних репродукторів – 105,

племінних заводів – 17, селекційних центрів – 4, лабораторія генетичного контролю – 1. У водосховищах Дніпра загальний вилов водних біоресурсів та склад основних господарсько-цінних видів риб за ці роки залишився практично не змінним.

В той же час, у 2018 році очікуваний загальний вилов водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України становив 88,6 тис. тонн, що на 4,4 % менше показника 2017 року у зв'язку із зменшенням вилову риби в Азовському морі.

Подальший розвиток рибогосподарської галузі України безпосередньо залежить від інтенсифікації аквакультури, в першу чергу за рахунок використання УЗВ та селекційних досягнень. Селекція в рибництві має бути спрямована на підвищення якості об'єктів аквакультури та створення національного генетичного фонду рибоводних об'єктів, оптимальних для вирощування у природних умовах України. Крім того, необхідно продовжувати роботи з відтворення водних біоресурсів з метою підвищення рибопродуктивності водойм, підтримання їх біологічного різноманіття та збереження відтворювального потенціалу природних популяцій господарсько-цінних видів риб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» № 3677-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17> (дата звернення: 14.03.19).
2. Закон України «Про аквакультуру» : прийнятий 18 вересня 2012 року, № 5293-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>(дата звернення: 14.03.19).
3. Тюрин П. В. Биологические обоснования регулирования рыболовства на внутренних водоемах. Москва : Пищепромиздат, 1963. 119 с.
4. Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні // Економіка АПК. 2010. № 3. С. 15—21.
5. Сучасний стан та розвиток рибної галузі України в кризовий час / Грициняк І. І. та ін. // Рибогосподарська наука України 2015. № 1. С. 5—15.
6. Методики збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилучення риб з великих водосховищ і лиманів України : Затв. наказом Держкомрибгоспу України 15.12.98 № 166. Київ : ІРГ УААН, 1998. 47 с.
7. Оценить состояние промысловых объектов во внутренних водоемах Северо-западного Причерноморья и на прилежащем шельфе Черного моря, изучить динамику их численности для определения возможных лимитов изъятия и регулирования рыболовства, разработать долгосрочные прогнозы промысловой обстановки: отчет о научно-исследовательской работе ред. С. Г. Бушуев. Одесса : ОдЦ ЮгНИРО, 2013. 147 с.
8. Глебова Ю. А., Шкарупа О. В. Стан рибної галузі в Україні на початку її реформування // Науковий вісник НУБіПУ. 2017. № 250. С. 7. (Серія : Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва).
9. Концепція реформування рибної галузі в Україні в 2015 р. URL: http://darg.gov.ua/_konceptija_reformuvannja_0_0_0_1983_1.html. (дата звернення : 14.03.19).

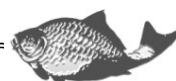
10. Глебова Ю. А., Шкарупа О. В. Розвиток реформ у рибній галузі України // Рибогосподарська наука України. 2017. № 4. С. 7—18.
11. Про внесення змін до Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 105 та від 5 жовтня 2016 року № 808. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808-2016-п> (дата звернення : 17.02.2019).
12. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення : 17.02.2019).
13. Публічний звіт Державного агентства рибного господарства України за 2018 р. URL: http://darg.gov.ua/_publichnij_zvit_derzhavnogo_0_0_0_8359_1.html (дата звернення : 14.03.19).
14. Публічний звіт Державного агентства рибного господарства України за 2017 р. URL: http://darg.gov.ua/files/10/02_21_zvit.doc (дата звернення : 14.03.19).
15. Ukraine Fishery products. URL: https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/UA/FFP-UA_en.pdf (дата звернення : 17.02.2019).
16. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <http://www.fao.org> (дата звернення : 14.03.19).
17. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з промислового вилову водних біоресурсів за межами юрисдикції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 845. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/845-2016-п> (дата звернення: 17.02.2019).
18. Про затвердження режимів рибальства у 2016 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06 січня 2016 року № 2. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-16> (дата звернення : 17.02.2019).
19. Про затвердження лімітів та прогнозів допустимого спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2017 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 05 грудня 2016 року № 512. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1676-16> (дата звернення : 17.02.2019).
20. Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2017 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 грудня 2016 року № 542. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-16> (дата звернення : 17.02.2019).
21. Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення у 2017 році : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 грудня 2016 року № 542. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-16> (дата звернення : 17.02.2019).
22. Закон України № 2041-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» (щодо уточнення деяких термінів та понять)» від 18 травня 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17> (дата звернення : 14.03.19).
23. Постанова кабінету Міністрів України №50 «Про внесення змін до Порядку видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) аби відмови в його видачі, переоформлення, видачі дубліката та анулювання зазначеного дозволу», від 18 січня 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2013-%D0%BF>. (дата звернення : 14.03.19).
24. Наказ Мінагрополітики №5 «Про затвердження режимів рибальства у 2017 році», від 18 січня 2017 року, зареєстрований в Міністерстві юстиції України

- 01 лютого 2017 року за № 134/300020. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30002.html (дата звернення : 14.03.19).
25. ДСТУ 2284:2010. Риба жива. Загальні технічні вимоги. Київ : Держспоживстандарт України, 2012. 16 с.

REFERENCE

1. Zakon Ukrainy «Pro akvakulturu» № 5293-VI. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>
2. Zakon Ukrainy «Pro rybne hospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv» № 3677-VI. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>.
3. Tjurin, P. V. (1963). *Biologicheskie obosnovaniya regulirovaniya rybolovstva na vnutrennih vodoemah*. Moskva: Pishhepromizdat.
4. Vdovenko, N. M. (2010). Suchasnyi stan ta napriamy rozvytku rybnoho hospodarstva v Ukraini. *Ekonomika APK*, 3, 15-21.
5. Hrytsyniak, Yu. A., Sharko, D. P., Shkarban, V. V., & Plichko, V. F. (2015). Suchasnyi stan ta rozvytok rybnoi haluzi Ukrainy v kryzovyi chas. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 1, 5-15.
6. *Metodyka zboru i obrobky ikhtiologichnykh i hidrobiologichnykh materialiv z metoiu vyznachennia limitiv promyslovoho vyluchennia ryb z velykykh vodoskhovyshch i lymaniv Ukrainy: Zatv. nakazom Derzhkomrybhospu Ukrainy № 166 vid 15.12.98*. (1998). Kyiv.
7. Bushuev, S. G. (Ed.). (2013). *Ocenit' sostojanie promyslovykh ob'ektov vo vnutrennih vodoemah Severo-zapadnogo Prichernomor'ja i na prilezhashhem shel'fe Chernogo morja, izuchit' dinamiku ih chislennosti dlja opredelenija vozmoznykh limitov izhatija i regulirovaniya rybolovstva, razrabotat' dolgosrochnye prognozy promyslovoj obstanovki: otchet o nauchno-issledovatel'skoj rabote*. Odessa: OdC JugNIRO.
8. Hliebova, Yu. A., & Shkarupa, O. V. (2017). Stan rybnoi haluzi v Ukraini na pochatku yii reformuvannia. *Naukovyi visnyk NUBiPU, Ser.: Tekhnolohiia vyrobnytstva i pererobky produktsii tvarynnytstva*, 250, 7.
9. Kontseptsii reformuvannia rybnoi haluzi v Ukraini v 2015 r. *darg.gov.ua* Retrieved from http://darg.gov.ua/_konceptija_reformuvannja_0_0_0_1983_1.html.
10. Hliebova, Yu. A., & Shkarupa, O. V. (2017). Rozvytok reform u rybnii haluzi Ukrainy. *Rybohospodarska nauka Ukrainy*, 4, 7-18.
11. Pro vnesennia zmin do Poriadku zdiisnennia spetsialnogo vykorystannia vodnykh bioresursiv u vnutrishnikh rybohospodarskykh vodnykh ob'ektakh (ikh chastynakh), vnutrishnikh morskykh vodakh, terytorialnomu mori, vykliuchnii (morskii) ekonomichnii zoni ta na kontynentalnomu shelfi Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 liutoho 2016 roku № 105 ta vid 5 zhovtnia 2016 roku № 808. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808-2016-p>.
12. Derzhavna sluzhby statystyky Ukrainy. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua>.
13. Publichnyi zvit Derzhavnogo ahentstva rybnoho hospodarstva Ukrainy za 2018 r. *darg.gov.ua*. Retrieved from http://darg.gov.ua/_publichnyj_zvit_derzhavnogo_0_0_0_8359_1.html.

14. Publichnyi zvit Derzhavnogo ahentstva rybnogo hospodarstva Ukrainy za 2017 r. *darg.gov.ua*. Retrieved from http://darg.gov.ua/files/10/02_21_zvit.doc.
15. Ukraine Fishery products. *webgate.ec.europa.eu*. Retrieved from https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/UA/FFP-UA_en.pdf.
16. Food and Agriculture Organization of the United Nations. *www.fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org>.
17. Pro zatverdzhennia litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti zpromysloвого vylovu vodnykh bioresursiv za mezhamy yurysdyksii Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2016 roku № 845. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/845-2016-p>
18. Pro zatverdzhennia rezhymiv rybalstva u 2016 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 06 sichnia 2016 roku № 2. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-16>.
19. Pro zatverdzhennia limitiv ta prohnoziv dopustymoho spetsialnoho vykorystannia vodnykh bioresursiv zahalnoderzhavnogo znachennia u 2017 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 05 hrudnia 2016 roku № 512. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1676-16>
20. Pro zatverdzhennia kvot dobuvannia vodnykh bioresursiv zahalnoderzhavnogo znachennia u 2017 rotsi : nakaz Ministerstva ahrarynoy polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 16 hrudnia 2016 roku № 542. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-16>.
21. Zakon Ukrainy № 2041-VIII «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu» (shchodo utochnennia deiakykh terminiv ta poniat)» vid 18 travnia 2017 r. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
22. Postanova kabinetu Ministriv Ukrainy №50 «Pro vnesennia zmin do Poriadku vydachi dozvolu na spetsialne vykorystannia vodnykh bioresursiv u rybohospodarskykh vodnykh ob'iektakh (ikh chastynakh) aby vidmovy v yoho vydachi, pereoformlennia, vydachi dublikata ta anuliuвання zaznachenoho dozvolu», vid 18 sichnia 2017 r. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2013-%D0%BF>.
23. Nakaz Minahropolityky №5 «Pro zatverdzhennia rezhymiv rybalstva u 2017 rotsi», vid 18 sichnia 2017 roku, zareiestrovanyi v Ministerstvi yustyttsii Ukrainy 01 liutoho 2017 roku za № 134/300020. *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE30002.html.
24. Ryba zhyva. Zahalni tekhnichni vymohyiu. (2012). *DSTU 2284:2010. Natsionalnyi standart Ukrainy*. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy.

